

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 มีจุดมุ่งหมายในการวิจัย 2 ประการดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 จากกลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผู้วิจัยขอเสนอผลการสรุปผล อภิปรายผลข้อมูล และข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมาย และขั้นตอนของการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41

ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการ รองลงมา คือ ด้านการผนวกค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการผนวกค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้ พบว่า สภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 8. สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู บูรณาการค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 11. สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน การบูรณาการค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการ พบว่าสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 11. สถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมเข้าใจเรียนรู้ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 18. สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก 12 ประการ อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ พบว่า สภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 1 สถานศึกษาดำเนินการจัดประชุมครู เพื่อร่วมวางแผนการกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ให้กับผู้เรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 11. สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ด้วยการแสดงละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ

4. ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศ การส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ พบว่าสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 5 สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ในแผนงานของปีต่อไป ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ 3 สถานศึกษาดำเนินการกำกับ ติดตาม นิเทศการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41

จากการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ผู้วิจัยนำมาสรุปผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษามัชฌมศึกษาเขต 41 โดยภาพรวมด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ สรุปได้ว่ามี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ดันสังกัด ควรให้ความสำคัญ มีงบประมาณในการสนับสนุน และเข้มงวดกับการขับเคลื่อนการส่งเสริม ค่านิยมหลัก 12 ประการ ในสถานศึกษา โดยมีคณะทำงานระดับเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน จัดทำแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ พร้อมเครื่องมือการนิเทศ/ แผนการนิเทศและรูปแบบการรายงานผลการดำเนินงานแก่เขตพื้นที่ 2) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ อย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้ง กระตุ้นให้ครู นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ และเกิดแนวร่วมในการส่งเสริมพัฒนาไปพร้อมกับ สถานศึกษา 3) สถานศึกษามีการวางแผนดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ร่วมกัน เพื่อให้เกิด ความร่วมมือทั้งโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การประชุมทำแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมอย่างชัดเจน 4) สถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริม ค่านิยมอย่างชัดเจน โดยยึดหลักกระบวนการ PDCA ในการดำเนินงาน มีคณะกรรมการด้าน การกำกับ ติดตามนิเทศอย่างเข้มงวดและมีการประชุมสรุปถึงปัญหา แนวทางแก้ไข และ แนวทางพัฒนาต่อไป 5) สถานศึกษาควรมีการสร้างเครือข่ายการนิเทศร่วมกับกลุ่มโรงเรียน ในสหวิทยาเขต เพื่อกำกับ ติดตาม นิเทศ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2. แนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่ศึกษามัชฌมศึกษาเขต 41 ในรายด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการผนวกค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการ ดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการบูรณาการค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่การศึกษา กำหนดให้สถานศึกษามอบหมายผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ไว้ใน โครงสร้างการบริหารโรงเรียนที่ชัดเจน 2) เขตพื้นที่จัดทำแบบวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และแบบรายงานการนำผลไปปรับปรุงพัฒนา ให้สถานศึกษาดำเนินการปีละ 2 ครั้ง และรายงาน สพม. 41 3) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยจัดทำเป็นนโยบาย ของโรงเรียน พร้อมทั้งมีโครงการ กิจกรรมต่างๆส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งกำหนดให้ ค่านิยมหลัก บูรณาการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน 4) ให้ครูผู้สอนจัดทำ AAR (after Action Review) หรือสร้างแบบประเมินการติดตามผลการบูรณาการค่านิยมในการจัดการ เรียนรู้ ในแต่ละภาคเรียน ให้ครูผู้สอนรายงาน 5) มีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนส่งเสริม ค่านิยมหลักฯ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA อย่างเป็นขั้นตอนเป็น ระบบ และมีการติดตามนิเทศอย่างต่อเนื่อง เข้มงวด จนครบปีการศึกษา

2.2 ด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนา การดำเนินงานการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก 12 ประการอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่ที่มีการนิเทศติดตามและประเมินผล ในระดับเขตพื้นที่ โดยให้ศึกษานิเทศก์ลงพื้นที่ติดตามผลของสถานศึกษา และจัดทำแบบวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และแบบรายงานการนำผลไปปรับปรุงพัฒนา ให้สถานศึกษา ดำเนินการปีละ 2 ครั้ง และรายงาน สพม.41 2) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริม ค่านิยมหลักฯ อย่างจริงจัง โดยการจัดทำแผนพัฒนา/แผนปฏิบัติการประจำปี มีโครงการที่ชัดเจนในการส่งเสริมหรือปลูกฝังค่านิยมให้กับผู้เรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น 3) สถานศึกษาควรปลูกฝัง กระตุ้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง เด็ก เห็นคุณค่าและตระหนักถึงค่านิยมหลัก 12 ประการ 4) มีการใช้กระบวนการทำงานวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง PDCA วางแผนการทำงาน แต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ กำหนดปฏิทิน การดำเนินงานอย่างชัดเจน มีกรรมการคอยติดตามนิเทศ การจัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยม คณะทำงานฯ จัดให้มีประชุมการสรุปผล ร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ข้อบกพร่องแล้วนำไปพัฒนาในปี การศึกษาต่อไป ทำอย่างจริงจังและเป็นระบบตามแผนที่กำหนดไว้ 5) สถานศึกษาแต่งตั้ง คณะทำงานประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน โดย 1. โรงเรียนประเมินตนเอง โดยอาจ พิจารณาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การสร้างผลงาน/ชิ้นงาน ฯลฯ 2. ผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา ร่วมประเมิน โดยอาจทำในลักษณะการประชุมชี้แจงรับฟังความคิดเห็น การทำประชาพิจารณ์ เพื่อหาข้อสรุป ฯลฯ 6) ยกย่องเชิดชูเกียรติ ครู นักเรียน ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามค่านิยม หลัก 12 ประการ ในแต่ละสถานศึกษา โดยมีการมอบโล่ เกียรติบัตร เพื่อเป็นรางวัล และสร้าง แรงบันดาลใจให้กับเพื่อนนักเรียน

2.3 ด้านการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริม ผู้เรียนให้เรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ด้วยการแสดงละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ สรุปได้ว่า มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) หน่วยงานต้นสังกัด มีการให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม โดยให้สถานศึกษาพิจารณากิจกรรมที่เหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษา และส่งผลต่อการมี ค่านิยมหลัก 12 ประการ ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมการแสดงละคร หรือบทบาทสมมติ แต่ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัด กิจกรรม นำเสนอผลงาน ในรูปแบบ Best Practice เพื่อเป็นเวทีในการแสดงออกให้กับนักเรียน ได้นำเสนอผลงานทุกระดับ 3) สถานศึกษาควรส่งเสริมจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม ตามช่วงวัย และเป็นกิจกรรมที่เป็นความต้องการของผู้เรียน พยายามจัดรูปแบบการเรียนรู้โดย ลดการเรียนรู้แบบนามธรรม ให้ใช้การเรียนรู้แบบรูปธรรม ที่ได้จับต้อง เรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง เช่น การศึกษานอกสถานที่ แสดงละคร การสาธิต การทำโครงงาน ฯลฯ เพื่อที่จะได้

เกิดองค์ความรู้และคุณลักษณะที่คงทน 4) สถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีการ สอดแทรกกิจกรรมแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ ในแผนการจัดการเรียนรู้ และมีการจัด กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครหรือบทบาทสมมติในการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ เช่น การจัดประกวดละครสั้น ภาพยนตร์สั้นในสถานศึกษา โดยสอดแทรกกับกิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดให้มีตามปกติ 5) ควรใช้กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งโรงเรียนได้เรียนรู้ด้วยการ ปฏิบัติจริง ด้วยการทำแฟ้มรายงานการพัฒนาตนตามค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยมีการได้ ประพฤติตนตามคุณลักษณะในแต่ละค่านิยม และรายงานด้วยรูปภาพ แล้วเขียนบรรยายตาม แบบที่โรงเรียนกำหนดให้ โดยมีครูเป็นต้นแบบในการปฏิบัติด้วยทั้งโรงเรียน 6) ควรจัดการ เรียนรู้ด้วยกิจกรรมจิตอาสา ที่เกิดจากความคิด ความร่วมมือของนักเรียน ด้วยการบูรณาการ ค่านิยมในกิจกรรม เช่น การทำผ้าย การทำความสะอาดโบราณสถานฯ โดยมีครูเป็นผู้ดูแล ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรม และมีการสะท้อนบทเรียน คุณค่าที่ได้รับ

2.4 ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการกำกับ ติดตาม นิเทศการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็น ระบบ สรุปได้ว่า มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดเรื่องการส่งเสริม ค่านิยมหลักฯ เป็นนโยบาย และแจ้งผู้บริหารทราบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 2) เขตพื้นที่การ ศึกษา ควรมีเครื่องมือในการกำกับติดตาม ติดตามนิเทศ ที่เกี่ยวข้องกับกำเนินงานค่านิยม หลัก 12 ประการ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายในแต่ละปีการศึกษา และมีสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องกระบวนการนิเทศ แก่ผู้รับผิดชอบระดับสถานศึกษา 3) สถานศึกษาควรให้ ความสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็น ทีม ทั้งฝ่ายผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง รวมถึงทำให้เด็กเห็นคุณค่าของค่านิยม 4) สถานศึกษาควรมีการวางแผนการทำงานส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ด้วยกระบวนการบริหารงาน วงจรคุณภาพ PDCA และดำเนินการในทุกชั้นอย่างมีส่วนร่วม มีการแต่งตั้งคณะดำเนินงาน มอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน มีการตรวจสอบ นิเทศติดตามโดยฝ่ายบริหารอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน และนำมาวางแผนใหม่ให้ครบกระบวนการ 5) สถานศึกษา ควรมีการเชื่อมโยงโครงการส่งเสริมค่านิยม ไว้ในระบบประกันคุณภาพภายใน ในมาตรฐานที่ สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และมีการดำเนินงานตามกระบวนการ ไปร่วมกันทั้งผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย เพื่อลดความซ้ำซ้อนภาระงานของครู

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41

จากการการศึกษาสภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ผู้วิจัยได้สรุปประเด็น และนำเฉพาะประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากค่านิยม 12 ประการ เป็นนโยบายเร่งด่วน ที่กำหนดให้สถานศึกษานำไปสู่การพัฒนานักเรียนตามนโยบายของ คสช. ซึ่งเป็นนโยบายที่ขับเคลื่อนโดยคณะรัฐบาลผู้บริหารประเทศ ที่มีความเด็ดขาดในการสั่งการ ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงสถานศึกษานำไปสู่การปฏิบัติที่รวดเร็วและจริงจัง ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และมีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ไว้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะที่ดีงามเช่นเดียวกับการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการในปัจจุบัน จึงทำให้สถานศึกษามีการขับเคลื่อนพัฒนาและส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นในการพัฒนาเร่งด่วน ประจำปีงบประมาณ 2558 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 คือ “ร้อยละ 3 O-NET 12 ค่านิยมจำได้ใช้เป็น อ่านเขียนคล่อง เรียนรู้ได้ ใส่ใจเด็กพิเศษ บริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ ร่วมรับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้” และยังสอดคล้องกับ ชัชวาลย์ พรหมเทศน์ (2551 : 96) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์กับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ แก่นจันทร์ บุปผาชื่น (2554 : 80) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 4 พบว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ทั้ง 5 กิจกรรม ในภาพรวมมี การปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม

2. สภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในรายด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สภาพการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษามีการปลูกฝัง ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 สรุปได้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 น.3-8) สอดคล้องกับสถานศึกษาทุกแห่งได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็น แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้ยึดการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ในการสร้างคุณภาพผู้เรียน ประกอบกับการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการเป็นเรื่องของคุณงามความดี ที่มีลักษณะ เช่นเดียวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการจัด การศึกษาที่สอดคล้องกัน จึงทำให้สถานศึกษามีสภาพการส่งเสริมด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการอยู่ในระดับสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ จวน พงษ์จุมพล (2550 : 69-75) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องสภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อนักเรียนใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่าสภาพการปฏิบัติงาน ทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรงมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับพระครูนนทวรกิจ (มหาลาโภ) (2555 : 76) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ อิสมาแอล เจะเล็ง (2556 : 113) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการดำเนินงานส่งเสริม ค่านิยมหลัก 12 ประการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษายังมีการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ให้กับผู้เรียนในระยะเวลาไม่นานมากนัก เพราะเป็นการขับเคลื่อนนโยบายใหม่ ตลอดจนสถานศึกษาอาจจะยังขาดแนวปฏิบัติการส่งเสริมที่เป็นรูปธรรม จึงขาดการวางแผนการ

กำกับติดตาม นิเทศการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การส่งเสริมในด้านนี้ยังมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ วินัย หริมเทศ (2550 : 48) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามวงจร PDCA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่าโดยภาพรวม มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไขมีการปฏิบัติอยู่ในสองลำดับสุดท้ายสอดคล้องกับ สุพันธ์ จูมสิมมา (2553 : 64) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามวงจร PDCA สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุรินทร์ เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการตรวจสอบหรือประเมินมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และสอดคล้องกับ อรอุมา รอดแยม (2554 : 79-80) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพในระบบ PDCA ของผู้บริหารและครูของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า การมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน การมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบ และการปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในสองลำดับท้าย

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41

จากการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 พบว่า ในภาพรวมประเด็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ สรุปได้ว่ามี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ดันสังกัดควรให้ความสำคัญ มีงบประมาณในการสนับสนุน และเข้มงวดกับการขับเคลื่อนการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ในสถานศึกษา โดยมีคณะทำงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกันจัดทำแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ พร้อมเครื่องมือการนิเทศ/แผนการนิเทศและรูปแบบการรายงานผลการดำเนินงานแก่เขตพื้นที่ 2) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ อย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งกระตุ้นให้ครู นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ และเกิดแนวร่วมในการส่งเสริมพัฒนาไปพร้อมกับสถานศึกษา 3) สถานศึกษามีการวางแผนดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือทั้งโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การประชุมทำแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดโครงการกิจกรรมส่งเสริมอย่างชัดเจน 4) สถานศึกษาควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมค่านิยมอย่างชัดเจน โดยยึดหลักกระบวนการ PDCA ในการดำเนินงาน มีคณะกรรมการดำเนินการกำกับ ติดตามนิเทศอย่างเข้มงวดและมีการประชุมสรุปถึงปัญหา แนวทางแก้ไข

และแนวทางพัฒนาต่อไป 5) สถานศึกษาควรมีการสร้างเครือข่ายการนิเทศร่วมกับกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขต เพื่อกำกับ ติดตาม นิเทศ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง อาจเนื่องมาจากที่ผ่านมามีการขับเคลื่อนการส่งเสริม ในระดับต้นสังกัดยังคงขาดความต่อเนื่อง และยังไม่มีการดำเนินงานและเครื่องมือ ในการติดตามการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ทำให้สถานศึกษามีทิศทางในการดำเนินงานไม่ชัดเจน และเนื่องด้วยค่านิยมหลัก 12 ประการ เป็นนโยบายที่ยังมีการขับเคลื่อนในสถานศึกษาไม่นานนัก จึงทำให้สถานศึกษาขาดการวางแผนในการดำเนินงาน หรือรูปแบบกระบวนการที่ชัดเจน และมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในเรื่องการกำกับติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานที่ยังขาดความเป็นระบบ และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรส่งเสริมกระบวนการทำงานการส่งเสริมค่านิยมให้ทำงานอย่างมีระบบ ทั้งในระดับต้นสังกัดและสถานศึกษาข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับพิมพ์พิมพ์มิล ดะนะวงค์ (2550 : 102 – 103) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ สรุปได้ว่าแนวทางการส่งเสริมด้านการวางแผน ควรเน้นนโยบายที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ และควรประชุมเตรียมการบุคลากรเพื่อความร่วมมือในการดำเนินงานการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ควรมีการประสานการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของบุคคลก่อนมอบหมายงาน ควรจัดโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจนและควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ด้านการนำองค์กร ควรมีการประสานงานอย่างต่อเนื่องชัดเจนเป็นปัจจุบัน และทั่วถึง ควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญของกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ด้านควบคุม ควรมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน ควรมีการรายงานอย่างสม่ำเสมอ และประเมินผลตามสภาพจริง โดยจัดทำเอกสารให้ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ควรนำผลการนิเทศติดตามการประเมินมาปรับปรุง และนำไปใช้ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับแครนเลย์ (Cranley, 2003 : 1531-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนเป็นงานที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีระบบติดตามประเมินผล จึงจะสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดเดมมิ่ง (Deming in Mycoted, 2004 อ้างถึงในดวงธิดา พุฒระกูล, 2554 : 12) สรุปได้ว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิ่ง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข วงจรคุณภาพ (PDCA) จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่ม

จากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่า จะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้

2. แนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ในรายด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการผนวกค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานการบูรณาการค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่การศึกษา กำหนดให้สถานศึกษามอบหมายผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ไว้ในโครงสร้างการบริหารโรงเรียนที่ชัดเจน 2) เขตพื้นที่จัดทำแบบวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และแบบรายงานการนำผลไปปรับปรุงพัฒนา ให้สถานศึกษาดำเนินการปีละ 2 ครั้ง และรายงาน สพม.41 3) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยจัดทำเป็นนโยบาย ของโรงเรียน พร้อมทั้งมีโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งกำหนดให้ ค่านิยมหลัก บูรณาการเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน 4) ให้ครูผู้สอนจัดทำ AAR (after Action Review) หรือสร้างแบบประเมินการติดตามผลการบูรณาการค่านิยมในการจัดการ เรียนรู้ ในแต่ละภาคเรียน ให้ครูผู้สอนรายงาน 5) มีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนส่งเสริม ค่านิยมหลักฯ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA อย่างเป็นขั้นตอน เป็นระบบ และมีการติดตามนิเทศอย่างต่อเนื่อง เข้มงวด จนครบปีการศึกษา อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษายังขาดการวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ โดยเฉพาะในขั้นตอนการกำกับติดตาม นิเทศการดำเนินงาน และนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ จึงควรมีการพัฒนารูปแบบการรายงาน นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงาน ที่เข้มข้นเป็นระบบมากขึ้น ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับพระ มหาอาจารย์พงษ์ คำตัน (2554 : 111) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม สรุปได้ว่า แนวทาง ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ 5 แนวทาง คือ 1)การพัฒนาด้วย กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน 2)การพัฒนาด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี 3)การพัฒนา ด้วยการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 4)การพัฒนาด้วย การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5)การพัฒนาด้วยการสร้างความมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ สุรัตนา สาคมิตร (2552 : 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ว่า การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่คงทนได้นั้น สถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาทั้งโรงเรียน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง สอดคล้องกับพรสวรรค์ พงษ์ดี (2551 : 111) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริย

ธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 สรุปได้ว่า ด้านการนิเทศติดตาม ควรเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เพราะว่า การนิเทศเป็นการติดตามตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เกี่ยวกับกระบวนการ แนวทาง หรือผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน ผู้บริหารถือว่าเป็นผู้กำหนดแนวทาง หรือทิศทางในการดำเนินงาน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำการนิเทศติดตามผลการดำเนินงาน ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนางาน หรือช่วยแก้ปัญหาในการดำเนินงานให้กับบุคลากรในโรงเรียน และยังสอดคล้องกับ Phisalaphong (2003 : 4216-A) ได้ทำการสำรวจรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม ในโรงเรียนวัดของชาวพุทธในระดับปฐมวัย สรุปได้ว่าการบูรณาการหลักคุณธรรมที่สำคัญๆ ไว้ในการเรียนการสอนทุกๆ ชั่วโมงตลอดเวลา ทำให้ส่งผลดีต่อการพัฒนาทางด้านคุณงามความดีของผู้เรียน

2.2 ด้านการปลูกฝังค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการและนำผลไปปรับปรุงพัฒนา การดำเนินงานการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก 12 ประการอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่ที่มีการนิเทศติดตามและประเมินผล ในระดับเขตพื้นที่ โดยให้ศึกษานิเทศก์ลงพื้นที่ติดตามผลของสถานศึกษา และจัดทำแบบวิเคราะห์ผลการดำเนินการ และแบบรายงานการนำผลไปปรับปรุงพัฒนา ให้สถานศึกษาดำเนินการปีละ 2 ครั้ง และรายงาน สพม.41 2) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมค่านิยมหลักฯ อย่างจริงจัง โดยการจัดทำแผนพัฒนา/แผนปฏิบัติการประจำปี มีโครงการที่ชัดเจนในการส่งเสริมหรือปลูกฝังค่านิยมให้กับผู้เรียนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น 3) สถานศึกษาควรปลูกฝัง กระตุ้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง เด็ก เห็นคุณค่าและตระหนักถึงค่านิยมหลัก 12 ประการ 4) มีการใช้กระบวนการทำงานวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง PDCA วางแผนการทำงาน แต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ กำหนดปฏิทินการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีกรรมการคอยติดตามนิเทศ การจัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยม คณะทำงานฯ จัดให้มีประชุมการสรุปผล ร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ข้อบกพร่องแล้วนำไปพัฒนาในปีการศึกษาต่อไป ทำอย่างจริงจังและเป็นระบบตามแผนที่กำหนดไว้ 5) สถานศึกษาแต่งตั้งคณะทำงานประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน โดย 1. โรงเรียนประเมินตนเองโดยอาจพิจารณาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การสร้างผลงาน/ชิ้นงาน ฯลฯ 2. ผู้เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษาร่วมประเมิน โดยอาจทำในลักษณะการประชุมชี้แจงรับฟังความคิดเห็น การทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุป ฯลฯ 6) ยกย่องเชิดชูเกียรติ ครู นักเรียน ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามค่านิยมหลัก 12 ประการ ในแต่ละสถานศึกษา โดยมีการมอบโล่ เกียรติบัตร เพื่อเป็นรางวัล และสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนนักเรียน อาจเนื่องมาจากสถานศึกษายังมีการวางแผนการดำเนินงานที่ขาดการมีส่วนร่วม ขาดกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ทำให้การดำเนินงานไม่สมบูรณ์ในทุก

ขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นการติดตามตรวจสอบ และนำผลการวิเคราะห์มาใช้วางแผนพัฒนา ดังนั้น ในด้านการปลูกฝังค่านิยม สถานศึกษาควรให้ความสำคัญ ดำเนินอย่างเป็นระบบให้มากขึ้น ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับทรงศักดิ์ สารรัตน์ (2553 : 95 – 96) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างระเบียบวินัยของนักเรียนโรงเรียนหนองชนพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2 สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างระเบียบวินัยของนักเรียน มีจำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจแนวทางการดำเนินการวิจัยและเสนอสภาพปัจจุบัน ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ กิจกรรมที่ 2 ศึกษาเอกสาร ประชุมระดมสมองเพื่อสร้างองค์ความรู้ กิจกรรมที่ 3 ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมตามกิจกรรม และโครงการที่กำหนดไว้ตามแผน กิจกรรมที่ 4 นิเทศติดตามผล และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 : 8 – 9) ได้จัดทำโครงการวิจัยศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังจากนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้พบรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 รูปแบบ คือ รูปแบบของบ้าน (ครอบครัว) วัด โรงเรียน (สถานศึกษา) และชุมชน รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยโรงเรียน (สถานศึกษา) มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องความดี ความชั่ว พระคุณ หน้าที่ ระเบียบวินัย การพัฒนาตนเอง ความเป็นไทย สิ่งแวดล้อมและศาสนาวัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้ฝึกพฤติกรรมทางกายได้ โดยปลูกฝังความมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู ทำหน้าที่ มีระเบียบวินัย ฝึกฝนสม่ำเสมอ เรียนรู้จากความผิด ฟังตนเอง ปฏิบัติตามคำสอน รักษาวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และทำตนให้เป็นประโยชน์ ด้านการสร้างทัศนคติให้ตระหนัก รัก ภาควงุมิ มุ่งมั่น เชื่อฟัง มีเหตุผล มีสำนึกขณะจะกระทำอย่างรอบคอบ สำหรับวิธีการอบรมปลูกฝัง ทำได้โดยวิธีการอบรมด้วยวาจา ด้วยการปฏิบัติเอง ด้วยการปฏิบัติให้เห็น และกระตุ้นให้คิด รูปแบบนี้ผู้ที่จะต้องทำเป็นตัวอย่างคือ ครูอาจารย์ผู้สอน ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ เด็กมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู รู้หน้าที่ มีระเบียบวินัย เรียนรู้ผิดถูก รักษาวัฒนธรรม สร้างประโยชน์ มีความภาคภูมิใจ มุ่งมั่น มีเหตุผลและมีสำนึก

2.3 ด้านการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริม ผู้เรียนให้เรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ด้วยการแสดงละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ สรุปได้ว่า มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) หน่วยงานต้นสังกัด มีการให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม โดยให้สถานศึกษาพิจารณากิจกรรมที่เหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษา และส่งผลการมี ค่านิยมหลัก 12 ประการ ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมการแสดงละคร หรือบทบาทสมมติ แต่ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม นำเสนอผลงาน ในรูปแบบ Best Practice เพื่อเป็นเวทีในการแสดงออกให้กับนักเรียน

ได้นำเสนอผลงานทุกระดับ 3) สถานศึกษาควรส่งเสริมจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมตามช่วงวัย และเป็นกิจกรรมที่เป็นความต้องการของผู้เรียน พยายามจัดรูปแบบการเรียนรู้โดยลดการเรียนรู้แบบนามธรรม ให้ใช้การเรียนการสอนแบบรูปธรรม ที่ได้จับต้อง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การศึกษานอกสถานที่ แสดงละคร การสาธิต การทำโครงงานฯลฯ เพื่อที่จะได้เกิดองค์ความรู้และคุณลักษณะที่คงทน 4) สถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีการสอดแทรกกิจกรรมแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ ในแผนการจัดการเรียนรู้ และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครหรือบทบาทสมมติในการเรียนรู้ค่านิยมหลัก 12 ประการ เช่น การจัดประกวดละครสั้น ภาพยนตร์สั้นในสถานศึกษา โดยสอดแทรกกับกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดให้มีตามปกติ 5) ควรใช้กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งโรงเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยการทำให้มีรายงานการพัฒนาคนตามค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยมีการได้ประพาดิคนตามคุณลักษณะในแต่ละค่านิยม และรายงานด้วยรูปภาพ แล้วเขียนบรรยายตามแบบที่โรงเรียนกำหนดให้ โดยมีครูเป็นต้นแบบในการปฏิบัติด้วยทั้งโรงเรียน 6) ควรจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมจิตอาสา ที่เกิดจากความคิด ความร่วมมือของนักเรียน ด้วยการบูรณาการค่านิยมในกิจกรรม เช่น การทำฝ่าย การทำความสะอาดโบราณสถานฯ โดยมีครูเป็นผู้ดูแลให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรม และมีการสะท้อนบทเรียน คุณค่าที่ได้รับ จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ค่านิยมด้วยละครหรือบทบาทสมมติ อาจมีข้อจำกัด ทั้งในเรื่องวัยที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับมัธยม เวลาที่ต้องใช้มารวมถึงครูอาจมีความสามารถทางการจัดการเรียนรู้ด้านละครอย่างจำกัด จึงควรส่งเสริมด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม และบริบทสถานศึกษา โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์จึงมีอย่างหลากหลาย ทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการใช้ละครบทบาทสมมติ หรือด้วยวิธีการส่งเสริมอื่นๆ ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับสังวาลย์ สิทธิวงศ์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนโพธิแสนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนามี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การอบรมให้ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 2) การสอนบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 3) การจัดกิจกรรมในวันสำคัญ 4) กิจกรรมเข้าค่ายโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 5) กิจกรรม 3 ดี วิถีธรรม สอดคล้องกับแนวคิด ทิศนา แคมมณี (2549 : 19 – 20 อ้างถึงในประทีน ตั้งใจ, 2555 : 13) ได้กล่าวถึงกระบวนการปลูกฝัง พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมใดๆ ให้แก่บุคคลเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น สามารถทำได้ 5 ประการ คือ 1) จัดสิ่งเร้าให้บุคคลได้รับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง 2) จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้รับการตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจ 3) ช่วยให้ผู้บุคคลเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการให้เขาได้เห็นประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจ

ในค่านิยมนั้น 4) ช่วยให้คุณคลมมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบบชีวิต
 5) ช่วยให้คุณคลมได้ลงมือปฏิบัติตนตามค่านิยมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนกระทั่งปฏิบัติได้
 เป็นลักษณะนิสัย และยังคงคล้องกับแนวคิดทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน
 สรุปได้ว่า การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่งและคนดี จะต้องพัฒนาลักษณะพื้นฐานทั้ง 3 ประการ
 ในส่วนของรากและพัฒนาจิตใจทั้ง 5 ประการที่ล้ำต้น และพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งเป็น
 ผลไม้บนต้น หากบุคคลมีพื้นฐานทางจิตใจเป็นปกติ ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม
 บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ ดังนั้นควรพัฒนาการฝึกให้กระทำพฤติกรรมที่ดีงาม
 จนติดเป็นนิสัยตั้งแต่เยาว์

2.4 ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ

ประเด็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการกำกับ
 ติดตาม นิเทศการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็น
 ระบบ สรุปได้ว่า มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) เขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดเรื่องการส่งเสริม
 ค่านิยมหลักฯ เป็นนโยบาย และแจ้งผู้บริหารทราบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ 2) เขตพื้นที่การ
 ศึกษาควรมีเครื่องมือในการกำกับติดตาม ติดตามนิเทศ ที่เกี่ยวข้องกับกำเนิงานค่านิยม
 หลัก 12 ประการ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายในแต่ละปีการศึกษา และมีสร้างความรู้
 ความเข้าใจเรื่องกระบวนการนิเทศ แก่ผู้รับผิดชอบระดับสถานศึกษา 3) สถานศึกษาควรให้
 ความสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็น
 ทีม ทั้งฝ่ายผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง รวมถึงทำให้เด็กเห็นคุณค่าของค่านิยม
 4) สถานศึกษาควรมีการวางแผนการทำงานส่งเสริมค่านิยมหลักฯ ด้วยกระบวนการบริหารงาน
 วงจรคุณภาพ PDCA และดำเนินการในทุกชั้นอย่างมีส่วนร่วม มีการแต่งตั้งคณะดำเนินงาน
 มอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน มีการตรวจสอบ นิเทศติดตามโดยฝ่ายบริหารอย่างต่อเนื่อง
 ตลอดจนวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน และนำมาวางแผนใหม่ให้ครบกระบวนการ 5) สถานศึกษา
 ควรมีการเชื่อมโยงโครงการส่งเสริมค่านิยม ไว้ในระบบประกันคุณภาพภายใน ในมาตรฐานที่
 สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และมีการดำเนินงานตามกระบวนการ
 ไปร่วมกันทั้งผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย เพื่อลดความซ้ำซ้อนภาระงานของครู
 อาจเนื่องมาจากการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ในภาพรวม เป็นการขับเคลื่อนนโยบายที่
 ยังมีระยะเวลาไม่มากนัก จึงทำให้การดำเนินงานของทั้งระดับเขตพื้นที่ ระดับสถานศึกษา
 ยังขาดระบบการทำงานที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะในขั้นการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน
 ดังนั้นหน่วยงานตั้งแต่ระดับต้นสังกัดควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริม กำหนดแนวทาง
 เครื่องมือ หรือรูปแบบการนิเทศ การรายงานให้สถานศึกษามีทิศทางในการดำเนินงาน รวมถึง
 สถานศึกษาก็ต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง มีการกำหนดเป็นโครงการ กิจกรรมที่โดดเด่น
 ทำให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และใช้กระบวนการวงจรคุณภาพ
 มาบริหารให้ครบวงจร ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับนิเวศน์ คำรัตน์ (2552 : 82) ได้ศึกษาวิจัย

เรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สรุปได้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา และชุมชน โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นคุณธรรมจริยธรรมสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การกำหนดแผนการดำเนินงาน การจัดทำตัวชี้วัดคุณธรรม จริยธรรมสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งกระบวนการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมส่งผลให้เด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการ ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม และยังสอดคล้องกับแนวปฏิบัติเกี่ยวกับค่านิยมหลัก 12 ประการ สู่การปฏิบัติ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 29 กันยายน 2557) สรุปได้ว่า ให้สถานศึกษาผนวกค่านิยมหลัก 12 ประการ ในการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก 12 ประการ ให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืน และกำหนดวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพผู้เรียน โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษา กำกับ ติดตาม นิเทศการดำเนินงานเกี่ยวกับค่านิยมหลัก 12 ประการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาติดตาม นิเทศ และประเมินสถานศึกษาที่ดำเนินการเกี่ยวกับค่านิยมหลัก 12 ประการ อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดประสิทธิผลที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่าการศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกำกับ ติดตาม นิเทศการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 ควรมีการวิเคราะห์บริบท ภาพรวมการดำเนินการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษาของตนเอง ว่ามีข้อมูลเป็นอย่างไร และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการนำผลวิจัยไปส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้มีการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง เพื่อช่วยให้การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมหลัก 12 ประการของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ควรมีการส่งเสริมและวางแผนการการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ อย่างเป็นระบบ และใช้กระบวนการ PDCA ในการดำเนินงาน ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ควรมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ในลักษณะการจัดกิจกรรมส่งเสริม ตามค่านิยม ทั้ง 12 ประการ ที่เหมาะสมในสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ ของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม